

ȘT. OLTEANU,
V. TEODORESCU,
N. NEAGU

REZULTATUL CERCETĂRIILOR ARHEOLOGICE DE LA ȘIRNA, [JUDEȚUL PRAHOVA] [anul 1978] cu privire la secolele III-XI

În campania anului trecut, cercetările de la Sirna au continuat în punctul denumit „Fintîna lui Hîrțu“ prin explorarea celor două secțiuni (SIV și S V), deschise spre limita de vest a promontoriului pe care se află obiectivul arheologic investigat. Cele două secțiuni amintite, orientate N—S, au măsurat în lungime 63,75 m (S IV) și 48,50 m (S V), aflîndu-se la o distanță de peste 70 m față de secțiunile I și III deschise în campaniile anterioare.

Deși complexele descoperite în cele două secțiuni (S IV, S V) n-au fost în întregime explorate, nefiind posibilă cercetarea lor pe suprafață din cauza culturilor existente, s-a observat că în această parte a promontoriului, așezările din perioada cuprinsă între sec. III și XI continuă să existe, însă cu unele deosebiri și precizări cronologice. Dacă dinamica locuirii, în general, continuă la nivelul constatat în secțiunile anterioare, în această zonă se observă o intensă viețuire în secolele VIII—X, fiind vorba, probabil de centrul așezării din secolele respective. Precizările cronologice de care aminteam se referă la două verigi din lanțul perioadei dintre sec. III—XI, verigi doar presupuse în campaniile anterioare. Este vorba, pe lîngă cele două faze de locuire Ipotești—Cindești (sec. V—VII) și de etapa de locuire din secolele IX—X surprinse în secțiunile anterioare, de locuințe și complexe aparținînd

secolelor III—IV și VIII—IX, completînd, astfel, lanțul cronologic al locuirii din întreaga perioadă a secolelor III—XI.

Fără a stărui aici și acum în ceiace privește nivelul de locuire din epoca bronzului, nivel surprins și în S IV și S V, o deosebită însemnătate prezintă descoperirile referitoare la locuirea din secolele III—IV e.n., constînd dintr-o locuință adîncită la circa 0,60—0,70 m, interceptată în S IV. Forma este rectangulară, după cum o indică colțul de NE al locuinței, surprins în secțiune. În acest colț se afla și cuptorul „pietrar“ amenajat din pămîntul galben în care s-a adîncit locuința, avînd diametrul de 0,50 m. La partea superioară, păstrată pe o înălțime de 0,50 m, cuptorul prezenta o armătură a pereților și a bolții, în grosime de 15 cm, din pietre de rîu de mărime mijlocie, legate cu lut, boltă care, din cauza greutateii pietrelor își schimbase poziția inițială. La demontare, printre materialele găsite se număra și o placă din lut, circulară, cu o grosime de 0,10 m care prezenta un orificiu în mijloc cu diametrul de 0,07 m, precum și două calupuri poliedrice din lut ars, prezentînd puternice urme de arsură, observație care duce la concluzia că au servit la astuparea orificiului cuptorului de evacuare a fumului după funcționarea acestuia, pentru a împiedica eliminarea căldurii.

Din aceeași vreme, sec. III—IV, datează și o altă locuință surprinsă parțial în S V; se observă cum ceramica de tradiție dacică și provincial-romană începe a fi contaminată de cunoscuta ceramică Sântana de Mureș. În acest complex au ieșit la iveală o fibulă din bronz, turnată, avînd piciorul port-agrafă foarte pronunțat. Ea face parte din grupa fibulelor de tradiție romană întîlnite destul de frecvent în secolele II—III și chiar la începutul sec. IV, atît pe teritoriul României, cît și în alte părți, cum e fibula, asemănătoare ca tip, de la Gorohov din U.R.S.S. din cultura Cerneahov publicată de T. B. Barțeva, G. A. Vosnesenskaia și N. Cernih, în *Metali cerneahovskoi culturî*, Moscova, 1972. Fibula de la Șirna, deși se încadrează în același tip, prezintă particularități distincte, constituind, după cercetările de pînă acum, o variantă singulară. Semnalăm, totodată, descoperirea în același context din S.V. și a unui distribuitor de curele realizat din bronz prin turnare, piesă care, de asemenea, se încadrează în vremea amintită. La aceeași concluzie, în privința datării, ne conduce și prezența în aceeași secțiune a unui gît de amforă din pastă galben-albicioasă, fină, ce se datează în secolul al IV-lea precum și fragmente ceramice cenușii cu linii în X lustruite. În cazul nostru, amfora este suprapusă de o vatră pe care s-au descoperit două vase din pastă roșie: unul lucrat cu mina, dintr-o pastă grosieră, altul lucrat cu roata, fiind confecționat dintr-o pastă mai bine frămîntată. Acest complex datează din secolele V—VI, delimitînd astfel cu destulă claritate, epoca secolelor III—IV reprezentată prin complexe deja amintite, de cea a secolelor V—VI reprezentată prin coexistența celor două tipuri ceramice surprinse pe vatră.

Cele două secțiuni explorate în cursul anului 1978 au mai pus în evidență și alte complexe: este vorba mai întîi, de 4 locuințe semiadîncite, cercetate doar parțial, avînd formă rectangulară, datînd din secolele V—VII, corespunzător locuințelor din S.I și

S. III. „Podeaua“ locuințelor era amenajată din pietre mici și mijlocii de rîu, încastate în lut. La una din locuințe s-au observat urme de pari cu diametrul variînd între 0,05 m și 0,10 m, dispunerea fiind destul de dezordonată, încît o explicație plauzibilă a rostului lor este greu de dat în stadiul actual al cercetărilor.

O importanță aparte prezintă și complexele aparținînd epocii cuprinse între secolele VIII și XI; complexe compuse din două locuințe și un cuptor de mici dimensiuni, se pare pentru reducerea minereului de fier. Potrivit rezultatelor cercetărilor încă în curs de efectuare, locuințele aparțin unor faze distincte ca vreme. Una din locuințe, interceptată în S V, careul 15, are una din laturi de 1,50 m fiind săpată în trepte la o adîncime de 0,50—0,60 m. Această dimensiune cît și faptul că în interiorul ei a fost găsită o imensă cantitate de ceramică, oase de animale și alte materiale aruncate, par a indica existența mai de grabă a unei anexe care a servit, ulterior, drept loc de depozitare a resturilor menajere într-o anumită vreme. În afară de ceramică, asupra căreia vom reveni îndată, semnalăm prezența unor mici bucăți de zgură de fier provenite, probabil, de la prelucrare, sau poate chiar de la operațiunea de reducere, cuie de fier, două mici bare de fier, un fragment de vas (?) din fier, o cataramă simplă din bronz, precum și un fragment dintr-un pandantiv din bronz sau poate dintr-o fibulă. De asemenea, două străpungătoare din os și o fusaiolă în trunchi de con, din lut, cu pastă fină, deosebit de îngrijit lucrată. Semnalăm și prezența unor fragmente dintr-un păhăruț de sticlă de culoare verde-pal, precum și un fragment dintr-un pandantiv de metal torsionat.

Ceramica descoperită, fragmente din oală-borcan de variate dimensiuni, întregibile multe dintre ele în proporție de 50% (atragem atenția că nu s-a explorat decît o mică parte din complex), și care indică mai de grabă rolul de loc de depozitare, este aproa-

pe în exclusivitate lucrată cu roata de mare turație. În mare majoritate ea aparține speciei roșietice cu pietricele în pastă, dar se întâlnește și ceramică cenușie, într-o mică proporție, alături de specia nisipoasă. Din punctul de vedere al formelor arhitecturale, se remarcă caracterul destul de unitar al ceramicii din complexul amintit, evidențiind speciile arhitecturale și decorative dintr-o etapă cronologică limitată, dat fiind specificul de complex „închis”. Se întâlnesc, de pildă, doar 4 tipuri de buze de vas, cu mici diferențe între ele, încât ar putea fi denumite variante ale unui anumit tip arhitectonic. În general buzele sînt ușor răsfrînte în afară, cu marginile relativ drepte, forme care trădează o clară evoluție din ceramica secolelor V—VII, în special din ultima perioadă a acestei epoci, după cum rezultă din analogiile cu ceramica acelei vremi descoperită mai cu seamă în SI și III.

Decorația este deosebit de bogată și variată, distonînd, din acest punct de vedere, de ceramica secolelor anterioare de la Șirna.

Cel mai frecvent decor este valul simplu sau multiplu în diferite combinații: cu striuri sau benzi de striuri, caneluri, X-uri executate cu dinții pieptenului sau cu roțița etc. Se remarcă decorația în registre în care alternează valul simplu sau multiplu cu striurile simple sau duble, în diverse combinații. La unul din vase se constată o decorație în 7 registre care îmbracă întreg cîmpul exterior al vasului și, totodată, sînt decorate buza interioară a vasului și marginile acesteia dînd un aspect deosebit de plăcut. De altminteri vasul cu ornamentația amintită constituie el însuși un exemplar foarte rar pînă acum asemenea modalitate întîlnindu-se, din cele cunoscute, la Dridu. Cîteva fragmente din specia cenușie cu lustru prezintă ca ornament motivul în rețea. De remarcat lipsa totală a stampilelor pe fundul vaselor. Luînd în considerație caracteristicile prezentate pînă aci, ale ceramicii

din complexul secțiunii V, considerăm că ea se încadrează tipologic și stilistic în limita secolului VIII și eventual începutul secolului următor. Fiind un complex „închis” avem astfel în față imaginea tipurilor ceramicii utilizate de populația așezării într-un anumit moment al perioadei menționate. Ea vine să se adauge, cu precizările de rigoare, la tipurile ceramice deja cunoscute specifice epocii amintite.

Cea de a doua fază de locuire din cadrul secolelor VIII—XI este reprezentată printr-o locuință de mari dimensiuni: latura interceptată de SV măsoară 5,10 m, adîncimea locuinței în pămînt fiind de 0,40 m. Pe latura interceptată se afla cuptorul amenajat din pămînt galben, vatra acestuia, puternic arsă, măsurînd 2,50 diametru, mărime neobișnuită și, din cîte cunoaștem, singulară. Observațiile au fost clare, aspectul unitar al vetrei nelăsînd loc vreunei interpretări privind eventual dubla folosire a acesteia.

Ceramica descoperită în locuință, unitară ca aspect, se compune aproape în exclusivitate din specia roșie, unele vase-borcan prezentînd arsuri secundare. Ca aspect stilistic, ea se înfățișează cu decorații în val simplu și multiplu în diferite combinații, cu benzi de striuri fiind asemănătoare cu cea de la Dridu (faza matură) și cu cea de la Bucov din sec. X, fapt care ne conduce la încadrarea ei în același secol. Este executată la roata cu turație mare, pasta îngrijit lucrată, vîdîndu-se și aici lipsa, cu două excepții, a stampilelor pe fundul vaselor.

Astfel, cercetările de la Șirna din campania anului 1978 aduc noi precizări în legătură cu evoluția așezărilor omenești din secolele III—XI e.n. stabilind verigi cronologice care lipseau pînă acum, cea a sec. III—IV și VIII—IX, în cadrul locuirii existente, și întregind lanțul așezărilor din perioada secolelor III—XI e.n.